

<http://www.cgtcatalunya.cat/spip.php?article13097>

Actualitzar l'anarquisme sense adulterar-ho

- Actualitat - Articles opinió -

Publication date: dilluns 25 de març de 2019

Copyright © CGTCatalunya.cat - Tous droits réservés

Fa ja algun temps vaig escriure que "no hi ha anarquisme més autèntic que el que és capaç de llançar cap a si mateix la més implacable de les mirades crítiques". Les actituds dogmàtiques són tan alienes al pensament llibertari que lluny de considerar les seves formulacions com a veritats intocables, aquest manifesta més aviat una total obertura a la renovació. L'únic criteri al que ha d'obeir el seu indispensable i permanent posada al dia és el de la solidesa dels arguments en favor de tal o com actualització.

Per exemple, l'expansiva i accelerada digitalització del món ofereix seriosos arguments per considerar que l'anarquisme ha d'actualitzar les seves concepcions sobre el Poder, així com els seus plantejaments sobre la Llibertat. Però, encara que no anés l'era digital la que exigís aquestes actualitzacions, aquí estan les aportacions de pensadors tals com Michel Foucault per urgir a aquestes revisions sense que ningú hagi d'esquinçar-se les vestidures. No obstant això, aquestes reformulacions, de vegades dràstiques, no impliquen en absolut que l'anarquisme hagi de renunciar a lluitar contra el Poder, ni desistir del seu combat per la llibertat, perquè deixaria ipso facto de ser anarquisme.

En aquesta mateixa línia, també existeixen forts arguments per considerar que els canvis esdevinguts en l'àmbit econòmic, polític i tecnològic estan modificant les característiques i les funcions tradicionals de l'Estat. La qual cosa obliga a adequar, correlativament, la comprensió que tenia l'anarquisme clàssic d'aquesta institució, i a tractar l'Estat com un element resultant i no com un factor causal dels mecanismes i dels dispositius de la governabilitat. No obstant això, igual que en el punt anterior, aquesta reformulació no significa, ni remotament, que l'anarquisme hagi de deixar de banda la seva lluita contra l'Estat.

També trobem en l'intens conflicte polític que es viu actualment a Catalunya una sèrie de dilemes que semblen obligar al moviment anarquista a repensar seriosament alguns dels seus supòsits. Apartant, per absolutament improcedents, arguments com els quals s'esgrimien en uns altres temps quan es deia que si no recolzaves el règim soviètic, o fins i tot, si no t'absténies de criticar-ho, estaves alineant-te objectivament amb el bàndol imperialista, encara queda per valorar les raons adduïdes per revisar determinats principis anarquistes que militen contra la implicació llibertària en les lluites per la independència de Catalunya.

Tant si els qui animen aquestes lluites es defineixen com a nacionalistes, com si rebutgen aquest terme i es qualifiquen d'independentistes -analitzarem més endavant aquesta distinció- és obvi que l'objecte que tots dos desitgen independitzar és exactament el mateix, i no és un altre que la nació catalana. Per tant, el primer que hem d'examinar és si existeixen seriosos arguments per considerar que després dels canvis experimentats pel concepte de nació, l'anarquisme també ha d'actualitzar les anàlisis que li van portar tradicionalment a qüestionar que la nació pogués constituir la base sobre la qual construir una societat de llibertat entre iguals.

Es diu que la nació ja no està llastrada pels components xenòfobs, identitaris i patrioters que li caracteritzaven antany, i ha passat a ser una entitat oberta i inclusiva. No obstant això, resulta que la variació respecte de l'antic concepte de nació és ínfima, perquè excepte postures de tipus nacionalsocialista i similars que defensaven, i que segueixen defensant, una concepció essencialista de la nació, basada en criteris genètics, aquesta ha estat definida habitualment a partir de la història compartida, de la llengua pròpia, de la cultura comuna i, sobretot, sobre la base de la voluntat de pertinença a una entitat col·lectiva que queda definida d'aquesta forma com una nació, i que solament es manté com tal mentre existeix aquesta voluntat. És fins i tot aquesta manifestació de voluntat de pertinença a una mateixa comunitat la que s'ha usat tradicionalment com a criteri últim de l'existència d'una nació.

Si el concepte de nació no ha canviat substancialment és perquè ja mancava en el passat (excepte l'excepció a la qual m'he referit) de connotacions identitàries de tipus genètic, per a aquestes connotacions ja existia, lamentablement, el concepte de raça. De fet la nació és una construcció social creada en el procés de formació dels estats moderns, precisament, per ajudar a aquest menester. Resulta doncs, que si no s'ha modificat de forma

substancial el concepte de nació tampoc hi ha argument per urgir a una modificació de la postura presa sobre aquest tema per l'anarquisme, tant menys quant que el recurs al concepte de nació segueix tenint, com sempre ha estat, la funció de promoure o de justificar la constitució d'un Estat.

A diferència de la idea de nació, el nacionalisme sí que ha estat associat tradicionalment a sentiments identitaris i xenòfobs, de manera que encara que no existeixin raons per modificar la postura anarquista respecte de la nació, potser hagin aparegut nous arguments sobre el nacionalisme que obliguin a reconsiderar el seu radical rebuig. El que ocorre és que en aquest cas ni tan sols hi ha causa perquè, per raons òbvies, ningú, almenys des de posicions que no són reaccionàries, qüestiona avui la contundent crítica al nacionalisme.

Aquesta crítica està fins i tot tan àmpliament assumida que determinats sectors com, per exemple, la CUP, es declaren independentistes no nacionalistes, arribant a encunyar conceptes tan escabrosos com el d'independentisme sense fronteres. Una fórmula a la qual, sent indulgents, se li podria donar algun sentit dient que pretén transmetre la idea de crear un país amb una major permeabilitat per acollir a immigrants, però així i tot es tractaria d'un territori emmarcat en unes delimitacions que, en "román paladino", es denominen fronteres per molt permeables que aquestes puguin ser.

Ara bé, si, exceptuant la dreta xenòfoba, ningú qüestiona la necessitat d'una fèrria oposició al nacionalisme, cal preguntar-se si, més enllà de les denegacions retòriques, l'independentisme es diferencia del nacionalisme fins al punt de poder sostreure's a semblant rebuig. La qüestió no és menor perquè l'independentisme apel·la a dos principis que, formulats genèricament, estan d'acord amb el que defensa l'anarquisme: el dret a decidir, i la lliure autodeterminació dels individus, els col·lectius i les comunitats, transformada aquesta formulació en clau independentista en l'autodeterminació dels pobles.

És obvi que des de l'anarquisme no es pot posar traves als qui vulguin independitzar-se d'un col·lectiu major en el qual estan inclosos, una altra cosa ben diferent és que s'hagi de col·laborar en tal empresa, o abstenir-se de criticar-la, segons sigui el que es pretén independitzar.

Formulat genèricament el "dret a decidir" forma part dels principis anarquistes, encara que potser seria bé substituir el concepte de "dret a decidir" pel de "llibertat de decidir", ja que en parlar de "drets" entrem necessàriament en l'àmbit jurídic, i per tant en un sistema reglat de sancions per dissuadir la transgressió dels drets i per castigar la seva violació, la qual cosa es compagina malament amb el projecte anarquista.

En aquest cas el dret a decidir remitent molt precisament al dret que té la població catalana a romandre o a separar-se de la resta dels components de l'Estat espanyol apel·lant al principi de la lliure autodeterminació dels pobles. Si aquest és el context precís en el qual s'insereix el dret a decidir, no és possible obviar el fet que històricament les lluites per l'autodeterminació dels pobles (on, per cert, el terme "poble" és en realitat sinònim del terme "nació") han consistit en un enfrontament entre dos nacionalismes, el dominant i el sotmès, que es caracteritzen tots dos per ser necessàriament *interclasis.

Si les insurreccions populars mai són transversals, i sempre troben a les classes dominants formant pinya en un mateix costat de les barricades, resulta, pel contrari, que en els processos d'autodeterminació el component interclasisa desdibuixa la separació entre els dos costats d'aquestes barricades i sempre germana als explotats i als explotadors darrere d'un objectiu comú que mai consisteix a abolir les desigualtats socials. Per això els processos d'autodeterminació de les nacions sempre acaben reproduint la societat de classes, tornant a subjugar les classes populars després que aquestes hagin proporcionat la principal carn de canó en aquestes conteses.

Per descomptat, això no significa que no calgui lluitar contra els nacionalismes dominants i procurar destruir-los, és

clar que hem de fer-ho, però denunciant constantment els nacionalismes que pretenen assentar i barrar el seu propi mas, en lloc de confluïr amb ells. L'independentisme té a fi de compte el mateix objectiu que el nacionalisme encara que justifiqui de forma diferent la seva lluita per sostreure una nació a la dominació d'una altra, però això no canvia la naturalesa del seu propòsit, i aquest res té a veure amb les lluites contra la dominació social i l'explotació econòmica. El fet que a més de ser independentista es professin també postures revolucionàries no afecta la naturalesa del primer, que és indefectiblement nacionalista.

Si no hi ha bones raons per involucrar-se des de l'anarquisme en la lluita independentista ni per abstenir-se de criticar els seus pressupostos, potser podríem ser sensibles als avantatges que proporcionaria la fragmentació de l'Estat espanyol i la creació d'un Estat català de grandària molt més reduïda. En efecte, ja que l'anarquisme és enemic irreconciliable de l'Estat, com més diminut sigui l'enemic més fàcil hauria de resultar acabar posteriorment amb ell, i, en qualsevol cas, menor serà el seu potencial opressiu, sense explicar que en ser més proper als seus súbdits també serà més controlable per aquests.

Els qui justifiquen la seva participació en la creació d'un nou Estat sobre la base d'aquest tipus de consideracions semblen ignorar per complet que és precisament aquesta major proximitat i menor grandària de les instàncies de govern el que busquen els nous procediments estatals per aconseguir un millor i més ferri domini sobre el que es tracta de governar.

Recurrent a arguments més prosaics per justificar la implicació llibertària en el procés independentista s'argumenta que com no tenim gens que perdre, ni amb l'obtenció de la independència, ni amb la proclamació de la república, no hi ha motius, per tant, per no ajudar a aconseguir aquests objectius que serviren, com a mínim, per alterar el panorama habitual. El que ocorre és que és molt fàcil donar-li la volta al plantejament i preguntar si tenim alguna cosa que guanyar amb això, perquè de no ser el cas llavors queda totalment en dubte la raó per la qual hauríem d'ajudar en lloc d'abstenir-nos, excepte si les raons per ajudar gens tinguessin a veure amb l'argument segons el qual gens hem de perdre.

És clar que la independència no constitueix, per si, cap aportació apreciable a la causa de la llibertat entre iguals, com tampoc ho fa la república ja que la lluita anarquista no pot remetre a la forma juridicopolítica de la societat que pretenem construir, sinó al model social que propugnem, anticapitalista, i bel·ligerant contra qualsevol forma de dominació.

Article de Tomas Ibañez.

Publicat originalment a la revista Al Margen # 105, Valencia Març 2018